

Предмет:

**ОСНОВИ ГРАФІЧНОГО
ДИЗАЙНУ ТА
ПРОЄКТНОЇ ГРАФІКИ**

Тема 4

Типографіка.

Лекція 4.1.

Історична довідка

Еволюція шрифтів

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

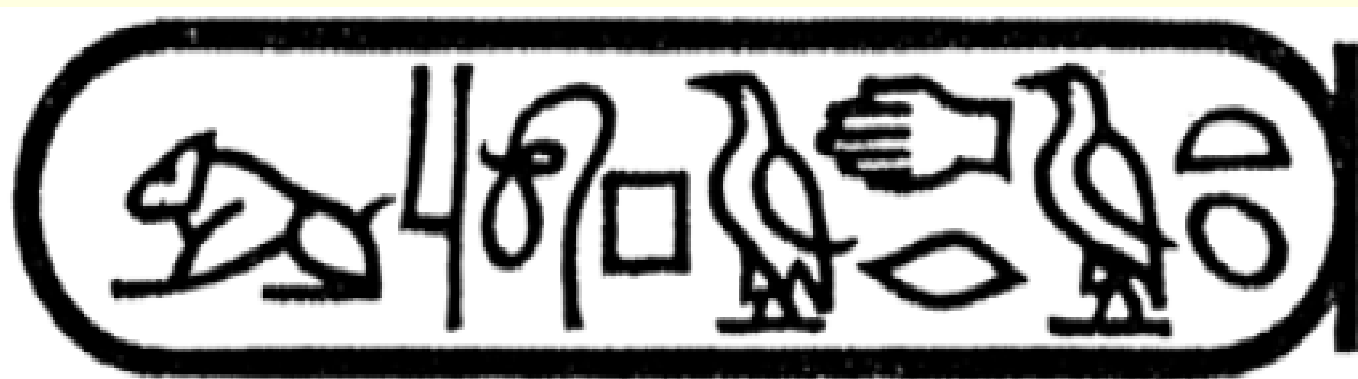
- 1. Ієрогліфічні системи писемності
- 2. Алфавітні системи писемності

Типографіка – найсильніший інструмент для вираження посилу в графічному або веб-дизайні. З його допомогою ви можете об'єднати текстову і візуальну складові, що допоможе вам достукатися до відвідувача. Правильне використання типографіки допоможе уникнути типових помилок, що допускаються дизайнерами при створенні чергового шедевра. Постараємося зрозуміти, що ж ми робимо не так, і як уникнути помилок в майбутньому.

Типографіка - звід законів, правил і норм оформлення тексту, заснованих на вивченні сприйняття набору читачем. Знання і розуміння типографіки перетворюють текст в інструмент побудови композиції, роблять його живим, надають характер і здатність передати ідею не тільки за допомогою змісту, а й графічно.

Ієрогліфічні системи писемності

Виникненню і розвитку письма передувала еволюція первісної людини. **Ієрогліфічне письмо** (священне письмо з грецької), що виникло в Єгипті, було привілеєм жреців. В ієрогліфах видимі предмети по-значалися відповідними зображеннями (рука, нога, рот, палець тощо) або символічними знаками (сонце, місяць, птахи, тварини)

Для дієслів вживали зображення близьких символів: **ноги – ходити, вуха – слухати.**

Пізніше виникла більш зручна скорописна форма ієрогліфічного письма – **ієратичне письмо**, яке мало силабічний, тобто складовий характер.

Виникнення ієратичного письма пов'язують із застосуванням папірусу як матеріалу для письма.

2007年10月10日
2007年10月10日
2007年10月10日
2007年10月10日

На кам'яних стінах єгипетських храмів уживаються поруч ієрогліфи різного значення: це знаки, які означають цілі слова, окремі склади або справжні літери. У VII ст. до н.е. в північному Єгипті виробилась друга скорописна форма єгипетського письма – **демотична** (термін увів Геродот), яка, в свою чергу, перетворюється на абетково-фонетичне, але без голосних звуків письмо

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Коли Єгипет утратив незалежність, письмо, мова і культура почали швидко занепадати, потрапивши під грецький і латинський вплив. Від III ст. н.е. письмо, мова, культура Єгипту були повністю забуті, витіснені грецькою і латинською мовами, які базувались на грецькій абетці коптською писемністю.

Розшифрувати, прочитати, скласти граматику давньоєгипетської мови пощастило французькому вченому **Ж.Ф. Шампольону** (1790-1832 рр.) лише в XIX столітті.

Іншим осередком найдавнішої цивілізації була територія **Месопотамії**, яку в IV тис. до н.е. заселили народи, що прийшли зі сходу, звані шумерами, вони ж стали творцями писемності, культури, науки. Шумери виробили свою власну систему письма, яка поширилась на великій території, саме їх вважають винахідниками **клинчастого** письма.

Клинопис, як свідчить назва, складався з клинів, розташованих у різних напрямках. “Писалися” ці пам’ятки на м’якій глині вдавллюванням металевою, дерев’яною або з іншого матеріалу тригранною паличкою. Отже, вибір клинястої форми писемних знаків - не довільний акт писця, а зумовлений матеріалом, на якому писали, та формою знаряддя для письма: трикутна паличка надавала письму клинястого характеру.

𥽿	𥽿	𥽿	𥽿
𥽿	𥽿	𥽿	𥽿
𥽿	𥽿	𥽿	𥽿
𥽿	𥽿	𥽿	𥽿

𥽿	𥽿	𥽿	𥽿
𥽿	𥽿	𥽿	𥽿
𥽿	𥽿	𥽿	𥽿
𥽿	𥽿	𥽿	𥽿

Китайські ієрогліфи утворились внаслідок розвитку первісного китайського піктографічного письма. На території повіту Хенянь, де була наприкінці епохи Шань-Інь столиця династії Шан, знайдено кілька десятків написів, датованих 1400-1000 рр. до н.е., накреслених на кістках жертовних тварин і черепаших панцирах

Китайськими писемними пам'ятками були також вузькі дерев'яні або бамбукові планки з ієрогліфічними текстами, виконані різцем або природними барвниками – тушшю або чорним лаком, які скріплювались мотузкою в кілька паралельних рядків. Така “книжка” мала назву “це”. З VIII ст. до н.е. матеріалом для книжок у Китаї був шовк, що, в свою чергу, зумовило перехід до волосяного пензля, писали на ньому тушшю. Легку і еластичну книжку звивали у сувої, і називалась вона “цзюань” (сувій). Більш досконалим матеріалом для книжок був папір, який в 105 р. приготував Цай Лунь зі старих рибальських сіток. Ранні зразки паперу були виготовлені з коконів шовкопряда. Китайці пишуть зверху вниз вертикальними стовпчиками справа наліво, проте буває і горизонтальне письмо.

1) чжуань; 2) шан-фан-та-чжуань; 3) лі-шу; 4) цао-шу; 5) сун-пан;
6) сін-шу

<p>上古結繩而治後世聖人易之
以書契百官以治萬民以察</p> <p>6</p> | <p>上古結繩而治後世聖人易之
以書契百官以治萬民以察</p> <p>5</p> | <p>上古結繩而治後世聖人易之
以書契百官以治萬民以察</p> <p>4</p> | <p>上古結繩而治後世聖人易之
以書契百官以治萬民以察</p> <p>3</p> | <p>上古結繩而治後世聖人易之
以書契百官以治萬民以察</p> <p>2</p> | <p>上古結繩而治後世聖人易之
以書契百官以治萬民以察</p> <p>1</p> |
|--|--|--|--|--|--|

Алфавітні системи писемності

Фінікійське фонетичне письмо. Відомо, що єгипетська культура, наука, писемність були домінуючими серед народів інших країн. Зокрема, фінікійське мистецтво перебувало в залежності від єгипетського та грецького. Фінікійці оцінили переваги, які принесла писемність єгиптянам. Запозичу-ючи й удосконалюючи їхні письмена, вони створили власну абетку фонетичного письма. Вона складалась з 22 приголосних літер.

Перші спроби створити суто фонетичний (вокалізований) алфавіт пов'язують із завойовниками Єгипту – гіксосами. Десь у середині XIII ст. до н.е. вони й створили вперше згадане письмо. Багато документів, пов'язаних з ранніми зразками фінікійського фонетичного письма, виявили в околицях стародавнього міста **Бібл**, з якого греки вивозили папірус. Звідси пішла грецька назва біблос і терміни біблія, бібліотека.

אלף

בֵּת

גִּמְלָה

דָּלֶת

הֵא

וָו

זַיִן

חֵת

לָמֶד

מֶם

נּוּן

סָמֶךְ

עֵינ

פֶּה

קָפֶה

רֶשֶׁת

טֵת

יּוֹד

כָּפֶה

לָמֶד

מֶם

Греки, запозичивши фінікійську писемність, внесли у фонетичне письмо принципові зміни ще на початку I тисячоліття до н.е. Всі фонетичні системи того часу в своїй основі були переважно **консонантними**, тобто основні їхні знаки слугували для позначення приголосних звуків.

Вперше остаточно саме греки почали позначати літерами голосні звуки в своєму письмі, які забезпечували точнішу передачу на письмі звуків мови, тому грецький алфавіт відносимо до групи вокалізованих. Найдавніше грецьке вокалізоване письмо відноситься до VIII-VII ст. до н.е.

Δ 0 Δ 3 4 M

0 1 4 8 7 0 T 2 4 3

M 0 T A 7 A 7 3

3 2 0 7 3

ΡΧΟΥ ΕΝΑΣ ΥΓΕΡΜΕΝΙΑΙΟΓ
ΧΩΡΑΣ ΟΥΘΕΙΣ ΑΜΦΕΞΒΑΤΕΙ
ΥΝΤΑΣ ΟΤΙ ΧΩΡΑΣ ΤΕΓΛΗ

ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΝ
ΙΟΥΔΑΙΟΝ ΣΟΥ
ΣΟΙΣ ΤΗ ΠΟΛΕΙ ΚΑΙ
ΟΝΟΜΑ ΑΥΤΩ ΜΑΡ
ΔΟΧΑΙΟ ΣΟΤΟΥΙΔΙ

Найважливішим етапом наступної еволюції давньогрецького письма був його поділ на два основні види: **східногрецький** та **західногрецький**. На основі східногрецького виник грецький класичний алфавіт з 24 літер, який витіснив усі регіональні форми і став національним шрифтом греків, незалежно від місця їхнього проживання.

На основі західногрецького письма виникло письмо **латинських народів Італії** негрецького походження, це переважно етруски – найдавніший народ Італії, які жили в I тисячолітті до н.е.

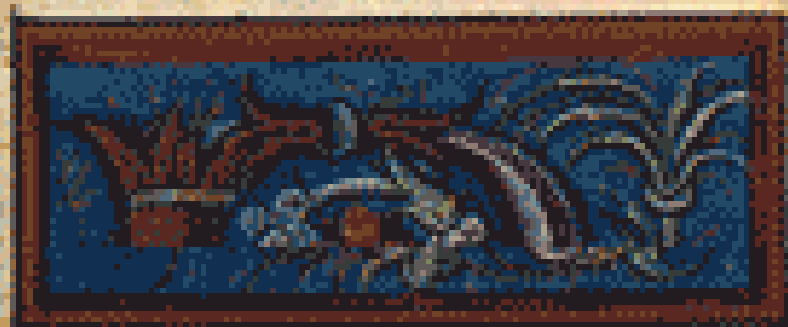
Латинський алфавіт – еволюція історичного розвитку на італійській основі грецького письма в римське. Латинці (жителі Риму і його околиць) запозичили етруський алфавіт, який склався на основі грецького. Закінчений вигляд латинський алфавіт мав лише в I ст. н.е., він складався з 21 знака.

Одним з найважливіших удосконалень, епохальним зламом у розвитку писемності було розмежування в написанні літер: заголовних прописних і рядкових, стало два основні типи латинського письма, а саме: **маюскульне** (від лат. *majusculus* – великий) – це таке письмо, літери якого перебувають у межах двох паралельних ліній, і не мають виносних елементів угору або вниз. Це прописні заголовкові літери урочистих текстів. Маюскульне письмо не мало інтервалів між словами, геометрична складність форм ускладнювала їхнє написання та прочитання.

IMPCAESARI
TRAIANO AV
MAXIMOTRIB
ADDECLARANC

Мінускульне (від лат. *minusculus* – маленький) – поширилося переважно в період раннього середньовіччя, характеризується наявністю чотирьох паралельних направляючих ліній: середньої пари ліній, в які вписуються корпус літери і двох зовнішніх ліній, що визначають межі виносних верхніх та нижніх елементів. Це рядкові літери.

INCIPIT LIBER HTM
NOR SECVNDVM HE
BRAICAM VERITATE

Erat se
uit qui
no abijt
sedu. Sz

in lege domini voluntas eius: & in
lege eius meditabitur die ac nocte:
et erit tanq̃ lignum transplantatum iuxta
rivos aquarum: quod fructum suum
dabit in tempore suo: et folium eius no
defluet & omne qd fecerit prosperabitur.
non sic impij: sed tanq̃ pulvis quem picit

V E N T V S.

Кирилиця і глаголиця

Писемність Київської Русі з'явилась задовго до прийняття християнства, але свого системного розвитку набула в середині IX ст. після прийняття християнства та запровадження шрифту – кирилиці.

Кирилицею називається шрифт, створений візантійськими місіонерами Кирилом та Мефодієм. У 863 році Кирил (Костянтин) і Мефодій були направлені в Моравію для проповіді християнства. Вони переклали на слов'янську мову чимало церковних книг, створивши для цього на основі грецького алфавіту фонетичну азбуку, доповнену новими літерами для звуків, які притаманні лише слов'янським народам, і знаками, яких не було у слов'ян. Це й було початком слов'янської писемності.

Поряд з кирилицею існувала й інша азбука – **глаголиця**. З початком книгодрукування глаголицею було надруковано чимало церковних книг. Вона збереглась до початку XVI ст.

හග්ගආයුතු
ආර්ථිකවලින්
මිශ්‍රණය වන්න

В історії писемності Київської Русі виділяються такі головні накреслення кирилиці: з XI ст. – **устав**; з XIV ст. – **напівустав**, який був зразком для першодрукарського шрифту в середині XVI ст.; **скоропис** – з XV ст., свого розквіту скоропис досяг у середині XVII ст.

В'язь

ГРЪДНІСЛОВІЄНЄЯЗКАК
ОТЪПІЯТІЮАВЪШІОУАЕПІАІГ

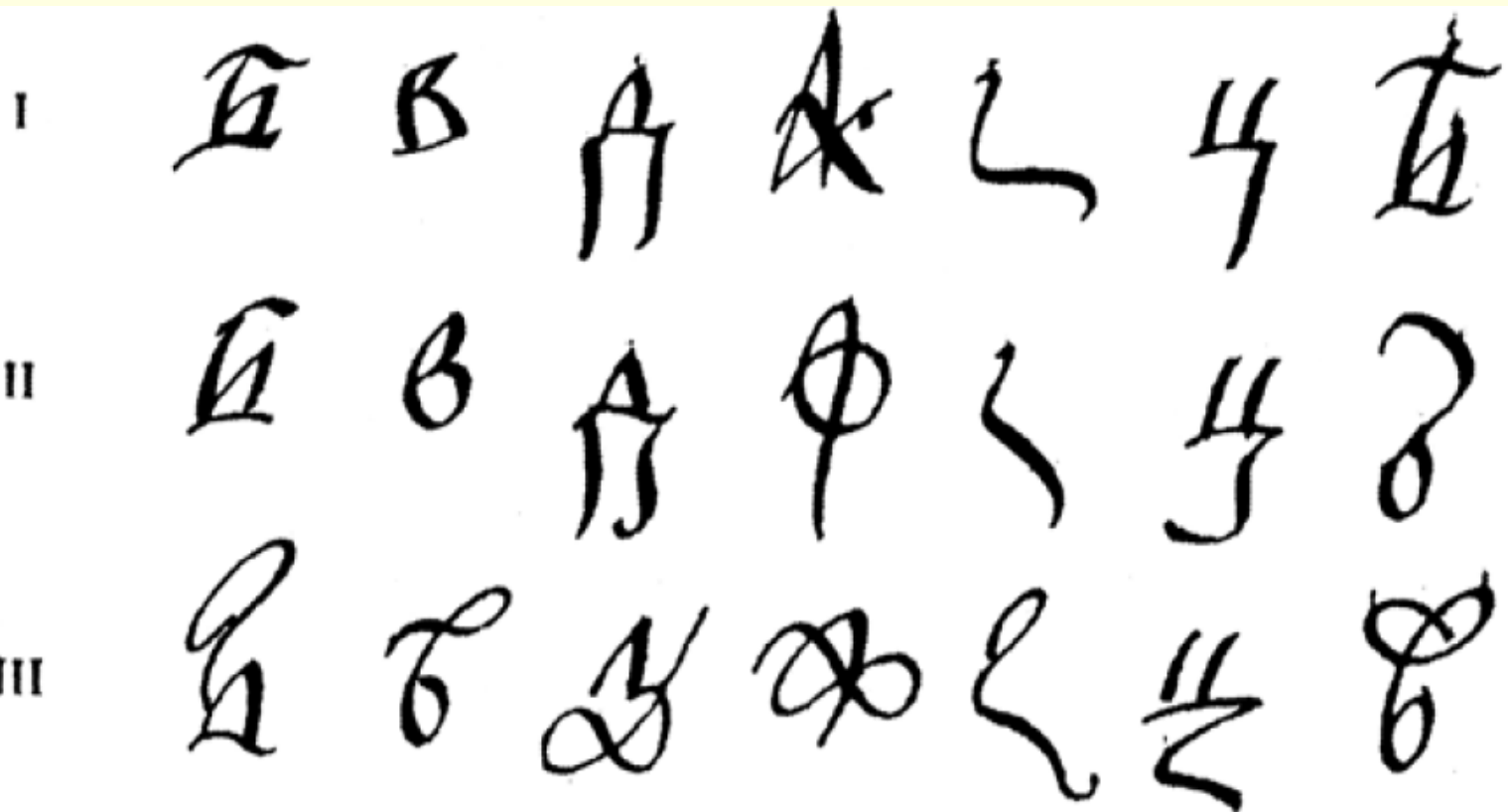
Устав

ШЬ ЛЪЮСН ПОГОУ
БНТЪНАСЪ ВЪ
МЪТАКЪТОЮСН
СТЪИНБЖНН НЗА
ПРЪТНЮМОУНІС
ГЛІА · ПРЪМЛЪУН ·
ННЗНДЕНЗНЮГО

Скоропис

Похомні архієпис
радопатиса, дуба
Дасотєрвоингъ зхте

Еволюція скоропису

Після переходу до книгодрукування
еволюція шрифтів відбувалася
синхронно до еволюції латиниці.

Завдання на самопідготовку:

Куленко М. Я. Основи графічного дизайну :
підручник : для студентів вищ. навч. закл. /
Михайло Якович Куленко ; Київ. нац. ун-т
будівництва та архітектури ; за ред. Є. А.
Антонович. – Вид. 3-тє, перероб. та допов. – Київ :
Кондор, 2018. – 543 с. : іл.